

відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі: затв. наказом ДДУВП від 16.12.2003 р. № 261 // Кримінально-виконавче законодавство України. Кримінально-виконавчий кодекс України. Нормативно-правові акти / Упоряд.: В.С. Ковальський, Ю.М. Хахуда. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – С. 360-362.

14. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3782-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51.

15. Колб І.О., Лопеха В.В. Щодо напрямків, форм і засобів забезпечення права засуджених на особисту безпеку // Пріоритетні напрями розвитку законодавства України: Матеріали Міжн. наук.-практ. конференції, м. Запоріжжя, 10-11 листопада 2011 року. – Запоріжжя: «Запорізька міська громадська організація «Істина», 2011. – Ч. 3 – С. 75-76.

16. Лапин А.А. Стратегия обеспечения криминологической безопасности личности, общества, государства и ее реализация органами внутренних дел: монография / А.А. Лапин; под общ. ред. С.Я. Лебедева. – М.: ЮНИТИ – ДАНА: Закон и право, 2012. – 295 с.

УДК 361.161 : 349.2

Вихренко К. П., головний спеціаліст
Одеського апеляційного
адміністративного суду, здобувач ОНМА

Проблематика еволюції міжнародних правових стандартів у рибальському секторі

У статті досліджено форми та механізми еволюції правових стандартів у рибальському секторі. Визначено основні правові джерела у вказаній площині, висвітлено діяльність Міжнародної організації праці у цій сфері; визначено перспективи вступу в силу Конвенції про працю у рибальському секторі 2007 р.

Ключові слова: праця в рибальському секторі, Міжнародна організація праці, міжнародні правові стандарти, конвенції, рекомендації.

В статье исследованы формы и механизмы эволюции правовых стандартов в рыболовном секторе. Определены основные правовые источники в указанном направлении, освещено деятельность Международной организации труда в этой сфере, определены перспективы вступления в силу Конвенции о труде в рыболовном секторе 2007 г.

Ключевые слова: труд в рыболовном секторе, Международная организация труда, международные правовые стандарты, конвенции, рекомендации.

The article investigates the forms and mechanisms of evolution the legal standards for work in fishing. The main sources of law in this direction are determined, the activities of the International Labour Organization in this area are shown, the prospects of entry into force of the Work in Fishing Convention, 2007 are pointed.

Keywords: work in fishing, International Labour Organization, international legal standards, conventions, recommendations.

Постановка проблеми. Аспекти правового забезпечення праці у рибальському секторі мають стати предметом уваги вітчизняної доктрини міжнародного та національного права. Актуальність відповідного аспекту регламентації праці у морському судноплаванні є аксіомою, адже Україна має рибальський флот під власним прапором, що оперує у Світовому океані; крім того, значна кількість українських громадян є працевлаштованими на рибальських суднах під іноземним прапором. Перспектива вступу в силу Конвенції МОП 2007 р. про працю в рибальському секторі № 188 та неучасть у ній України зумовлюють потребу у визначенні перспектив розвитку відповідного нормативного регулювання.

Формулювання цілей статті, постановка завдання. Зазначена проблема вимагає від наукової доктрини на розроблення відповідних рекомендацій щодо ефективності такої діяльності. Тому метою цієї статті є дослідження наявних міжнародно-правових форм регулювання праці у рибальському секторі. Для реалізації поставленої мети необхідно здійснити наступні завдання: дослідити ставлення до цієї проблеми профільних міжнародних організацій, втілене у нормативних актах, визначити конвенційні акти, що діють у цій сфері та мають вступити в дію найближчим часом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові механізми регулювання праці в морському секторі досліджувало багато авторів, зокрема, Т.В. Аверочкина, Б.В. Бабін, Т.Р. Короткий, О.М. Шемякін та ін.; втім, їх роботи стосувалися насамперед регламентації праці моряків, залучених у глобальні транспортні процеси. Водночас проблематики правової регламентації праці у рибальському секторі правова доктрина досі не торкалася; можна лише вказати на низку публікацій російських авторів – Д.К. Бекашева, К.А. Бекашева та Є.О. Романова, які вже є певною мірою застарілими, адже не охоплюють процеси приєднання держав до Конвенції МОП № 188 та реалізації її приписів [1; 2; 10].

Виклад основного матеріалу. Втім, варто вказати, що з моменту власного утворення МОП приділяла значну увагу питанням регламентації праці у рибальському секторі, затверджуючи відповідні конвенції та рекомендації. Такі акти, схвалені МОП та державами під її егідою, варто розподілити на основоположні, директивні та спеціалізовані. Основоположні конвенції МОП стосуються питань права на утворення профспілок, колективних переговорів, обмеження примусової праці та праці неповнолітніх, трудової дискримінації. Директивні конвенції стосуються організації тристоронніх переговорів, публічної політики в сфері зайнятості інспекцій праці та ін.

До таких основоположних та директивних конвенцій МОП, серед іншого, слід віднести Конвенцію МОП 1930 р. про примусову працю № 29, Конвенцію МОП 1948 р. про свободу асоціації та захист права на організацію № 87, Конвенцію МОП 1949 р. про право на організацію та ведення колективних переговорів № 98, Конвенцію МОП 1951 р. про рівну винагороду № 100, Конвенцію МОП 1957 р. про скасування примусової праці № 105, Конвенцію МОП 1958 р. про дискримінацію в галузі праці та занять № 111, Конвенцію МОП 1973 р. про мінімальний вік № 138 і Конвенцію МОП 1999 р. про найгірші форми дитячої праці № 182. Наведені конвенції безумовно мають важливе значення для рибальського сектору, що підтверджено, серед іншого, згадкою про наведені акти у Конвенції МОП 2007 р. про працю в рибальському секторі № 188 [5].

Водночас спеціалізовані (технічні) конвенції МОП регулюють працю в окремих галузях (секторах) економіки; найбільша кількість таких актів стосується торгівельного мореплавства. Варто вказати, що такі технічні конвенції мають різне відношення до праці у риболовному секторі. Частка технічних конвенцій не розповсюджується на відповідні відносини; зокрема у п. «f» ч. 2 ст. 1 Конвенції МОП про трудові договори моряків № 22 від 24 червня 1926 р. вказано, що її не застосовують до риболовних суден. Подібне формулювання міститься у п. «с» ч. 3 ст. 1 Конвенції МОП про медичний огляд моряків № 73 від 6 червня 1946 р.

У п. «b» ч. 3 ст. 1 Конвенції МОП про оплачувані відпустки морякам № 91 від 2 червня 1938 р. (переглянута 20 червня 1949 р.) вказано, що вона не застосовується до суден, що використовуються для рибної ловлі та для операцій, безпосередньо з нею пов'язаних або для полювання на тюленя чи інших аналогічних промислів. У п. «с» ч. 3 ст. 1 Конвенції МОП про приміщення для екіпажу на борту суден № 92 від 2 червня 1938 р. (переглянута 18 червня 1949 р.) вказано, що вона не застосовується

до суден, зайнятих риболовним, китобійним або іншим таким промислом. У п. «в» ч. 2 ст. 1 Конвенції МОП про безперервність зайнятості моряків № 145 від 28 жовтня 1976 р. та Конвенції МОП про щорічні оплачувані відпустки морякам № 146 від 29 жовтня 1976 р. міститься однакове формулювання про їх нерозповсюдження на судна, зайняті риболовлю чи безпосередньо пов'язаними з нею операціями, або китобійним промислом чи аналогічними операціями [11].

Значна кількість технічних «морських» конвенцій МОП не містить у собі жодних згадок про їх розповсюдження або нерозповсюдження на рибальський сектор. Зокрема, такими актами є: Конвенція МОП про визначення мінімального віку для допуску дітей на роботу в морі № 7 від 15 червня 1920 р.; Конвенція МОП про допомогу по безробіттю у випадку втрати або аварії корабля № 8 від 15 червня 1920 р.; Конвенція МОП про мінімальну кваліфікацію капітана та інших осіб командного складу торговельних суден № 53 від 6 жовтня 1936 р.; Конвенція МОП про страхування моряків на випадок хвороби № 56 від 6 жовтня 1936 р.; Конвенція МОП про видачу матросам свідоцтв про кваліфікацію № 74 від 4 червня 1946 р.; Конвенція МОП про приміщення для екіпажу на борту суден (додаткові положення) № 133 від 30 жовтня 1970 р. [11].

Вважаємо, що ці акти розповсюджуються на рибальський сектор за умовчанням. Підтвердженням цьому слід вважати, серед іншого, згадку у преамбулі Конвенції МОП про свідоцтва щодо кваліфікації рибалок № 125 від 21 червня 1966 р. про потребу перегляду вимог вказаної Конвенції МОП 1936 р. № 53 щодо рибальського сектора. Водночас Конвенція МОП про зобов'язання судновласників у разі хвороби, травми або смерті моряків № 55 від 6 жовтня 1936 р. у п. «ii» ч. 2 ст. 1 дає право державам передбачати у своєму національному законодавстві та правилах такі винятки з вимог конвенції, які вони вважають потрібними стосовно риболовних суден прибережного плавання. Це означає, що вказана спеціалізована конвенція розповсюджується на інші рибальські судна без обмежень за умовчанням.

Водночас група технічних конвенцій МОП передбачає можливість обмеження їх розповсюдження на невизначену групу правовідносин. Так, у ч. 2 ст. 1 Конвенції МОП про харчування і столове обслуговування екіпажів на борту суден № 68 від 6 червня 1946 р. та Конвенції МОП про видачу судновим кухарям свідоцтв про кваліфікацію № 69 від 6 червня 1946 р. вказано, що «національне законодавство, а за відсутності такого законодавства колективні угоди, укладені між роботодавцями і працівниками, визначають, в яких випадках судна чи категорії суден вважаються морськими» відповідно до мети цих конвенцій. У Конвенції МОП про соціально-побутове обслуговування моряків в морі та в порту № 163 від 8 жовтня 1987 р. право визначати за допомогою національного законодавства та правил, які судна слід розглядати як морські для цілей цієї конвенції, надано державам «після консультації з представницькими організаціями судновласників і моряків» [11].

У ч. 2 ст. 1 Конвенції МОП про національні посвідчення особи моряків № 108 від 13 травня 1958 р. та Конвенції МОП про запобігання виробничим нещасним випадкам серед моряків № 134 від 30 жовтня 1970 р. вказано, що «у разі будь-яких сумнівів щодо того, чи вважаються будь-які категорії осіб моряками в межах цієї Конвенції, це питання вирішується компетентною владою кожної країни після консультацій з відповідними організаціями судновласників і моряків». У ч. 2 ст. 2 Конвенції МОП про пенсії морякам № 71 від 6 червня 1946 р. державам надано право встановлювати винятки з правил конвенції щодо риболовних суден та суден, зайнятих тюленьним промислом [11].

Водночас низка конвенцій зумовлює обов'язкове вирішення питання їх розповсюдження чи нерозповсюдження на сектор рибальства. Так, у ч. 2 ст. 2 Конвенції МОП про соціальне забезпечення моряків (переглянутій) № 165 від 9 жовтня 1987 р. та у ч. 2 ст. 1 Конвенції МОП про найм та працевлаштування моряків № 179 від 22 жовтня 1996 р. вказано, що компетентний орган влади тією мірою, якою він вважає це практично можливим, застосовує після консультації з представницькими організаціями власників рибальських суден та рибалок положення цієї конвенції щодо комерційного морського рибальства.

Аналогічно формула ч. 2 ст. 1 Конвенції про охорону здоров'я та медичне обслуговування моряків № 164 від 8 жовтня 1987 р., Конвенції МОП про репатріацію моряків (переглянутої) № 166 від 9 жовтня 1987 р. та Конвенції МОП про робочий час моряків і склад суднового екіпажу № 180 від 22 жовтня 1996 р. є доповненою ч. 3 ст. 1, за якою, якщо виникають будь-які сумніви щодо того, чи повинно те чи інше судно вважатися, в цілях цієї конвенції, зайнятим комерційним морським рибальством, то це питання вирішується компетентним органом влади після консультації з зацікавленими організаціями судовласників і рибалок [11].

Додамо, що у ч.ч. 2, 3 ст. 1 Конвенції МОП, що переглядає Конвенцію 1958 року про національні посвідчення особи моряків, № 185 від 19 червня 2003 р. поєднані вищенаведені формули, передбачені як конвенціями МОП №№ 108, 134, так і конвенціями №№ 165, 179 [9].

Крім наведених технічних «морських» конвенцій МОП, що розповсюджуються на всю морську сферу повністю або з обмеженнями та виключеннями, варто вказати на низку конвенцій МОП, що спрямовані на врегулювання окремих сфер відносин саме у рибальському секторі. Це Конвенції МОП від 19 червня 1959 р. про мінімальний вік рибалок, що приймаються на роботу № 112, про медичний огляд рибалок № 113, про трудові договори рибалок № 114; Конвенції МОП від 21 червня 1966 р. про свідоцтва щодо кваліфікації рибалок № 125 та про приміщення для екіпажу на борту риболовних суден № 126 [11].

Варто вказати, що умови участі держав у цих конвенціях та їх вступу в силу були стандартними для технічних конвенцій МОП. Так, ці конвенції мали набути чинності через дванадцять місяців після того, як Генеральний директор МОП зареєструє документи про ратифікацію від двох членів МОП; надалі така конвенція мала набувати чинності щодо кожного члена МОП через дванадцять місяців від дати реєстрації його документа про ратифікацію. Держава, що ратифікувала таку конвенцію МОП, мала право після закінчення десятирічного періоду з моменту набуття для неї чинності конвенції, денонсувати її; денонсація мала набути чинності через рік після реєстрації акта про денонсацію. Водночас якщо держава, що ратифікувала таку конвенцію, протягом року після закінчення згаданого десятирічного періоду не скористалася своїм правом на денонсацію, вона залишається зв'язаною нею на наступний період тривалістю десять років, після чого знову отримує право на денонсацію [11].

Також у конвенціях МОП №№ 112, 113, 114, 125, 126 вказувалося, що за умови схвалення під егідою МОП нової конвенції, яка повністю або частково переглядає попередню, і якщо в новій конвенції не буде передбачено протилежне, то ратифікація нової, переглянутої конвенції спричиняє автоматично негайну денонсацію попередньої конвенції за умови, що нова, переглянута конвенція набула чинності. Починаючи від дати настання чинності нової, переглянутої конвенції, попередня конвенція стає закритою

для ратифікації; втім вона залишається чинною за формою та змістом щодо тих держав, які її ратифікували, але не ратифікували нову, переглянуту конвенцію [11].

Варто вказати, що така процедура відбулася для Конвенції МОП про мінімальний вік рибалок, що приймаються на роботу № 112 від 19 червня 1959 р., адже цей акт вступив в силу 7 листопада 1961 р., але був переглянутий Конвенцією МОП про мінімальний вік для прийому на роботу № 138 від 26 червня 1973 р. [4]. При цьому Конвенцію МОП № 112 ратифікувало 29 держав, 20 з яких потім приєдналися до Конвенції № 138, денонсувавши тими самим Конвенцію № 112. Сьогодні Конвенція № 112 залишається в силі для Ліберії (з 1960 р.), Гватемали (з 1961 р.), Мексики (з 1961 р.), Перу (з 1962 р.), Мавританії (з 1963 р.) Еквадору (з 1969 р.), Австралії (з 1971 р.), Куби (з 1971 р.) та Суринаму (з 1976 р.). Українська РСР приєдналася до цієї Конвенції 4 серпня 1961 р. та денонсувала, приєднавшись до Конвенції № 138, 3 травня 1979 р. [11].

Також варто зазначити, що конвенції МОП №№ 112, 113, 114 та 126 було переглянуто Конвенцією МОП про працю в рибальському секторі № 188 від 14 червня 2007 р.; але до вступу в силу Конвенції № 188 конвенції №№ 113, 114 та 126 зберігають чинність; перегляд же Конвенції МОП № 125 Конвенцією № 188 не передбачено [5].

Сьогодні Конвенція МОП про медичний огляд рибалок № 113 (вступила в силу 7 листопада 1961 р.) [3] є чинною для 29 держав і є денонсованою (у зв'язку із приєднанням до Конвенції № 188) лише Боснією та Герцеговиною. Зокрема, до Конвенції № 113 приєдналися: Ліберія (з 1960 р.), Гвінея (з 1960 р.), Болгарія (з 1961 р.), Гватемала (з 1961 р.), Іспанія (з 1961 р.), Перу (з 1962 р.), Туніс (з 1963 р.), Бельгія (з 1963 р.), Коста-Ріка (з 1964 р.), Бразилія (з 1965 р.), Франція (з 1967 р.), Еквадор (з 1969 р.), СРСР (потім Росія, з 1969 р.), Панама (з 1970 р.), Українська РСР (з 17 червня 1970 р.) Куба (з 1971 р.), Уругвай (з 1973 р.), Німеччина (з 1976 р.), Польща (з 1980 р.), Норвегія (з 1980 р.), Нідерланди (з 1988 р.), Хорватія (з 1991 р.), Македонія (з 1991 р.), Азербайджан (з 1992 р.), Киргизстан (з 1992 р.), Словенія (з 1992 р.), Таджикистан (з 1993 р.), Сербія (з 2000 р.), Чорногорія (з 2006 р.) [11].

Подібною є ситуація з Конвенцією МОП про трудові договори рибалок № 114 [8], що також вступила в силу 7 листопад 1961 р., об'єднує сьогодні 22 держави та є денонсованою Боснією та Герцеговиною. Низка держав ратифікували Конвенцію № 114 разом із Конвенцією № 113; це Ліберія, Гвінея, Гватемала, Іспанія, Перу, Туніс, Бельгія, Коста-Ріка, Франція, Панама, Уругвай, Македонія, Словенія, Сербія, Чорногорія; Німеччина та Нідерланди приєдналися до конвенції № 113 та № 114 у різні роки. Водночас до Конвенції № 114 приєдналася низка держав, що не бере участі у Конвенції № 113; це Італія (з 1962 р.), Мавританія (з 1963 р.), Кіпр (з 1966 р.), Великобританія (з 1974 р.) та Еквадор (з 1978 р.). СРСР, Українська РСР та Україна до конвенції МОП № 114 не приєднувалися [11].

Аналогію можна побачити й у процесах приєднання держав до Конвенції МОП про приміщення для екіпажу на борту риболовних суден № 126, що вступила в силу в листопаді 1967 р. [6]; цей акт сьогодні об'єднує 22 держави та є денонсованою Боснією та Герцеговиною. Процеси приєднання держав до Конвенції № 126 певною мірою відрізняються від розглянутих вище за хронологією та складом учасників, але низка держав приєдналася до Конвенції № 126 разом із Конвенцією № 113 та (або) № 114. Так, до Конвенції № 126 приєдналися: Норвегія (з 1967 р.), Сьєрра-Леоне (з 1967 р.), Іспанія (з 1968 р.), СРСР (потім Росія, з 1969 р.), Бельгія (з 1969 р.), Українська РСР (з 1 червня 1970 р.) Панама (з 1971 р.), Франція (з 1971 р.), Німеччина (з 1974 р.), Нідерланди (з 1976 р.), Данія (з

1978 р.), Джибуті (з 1978 р.), Великобританія (з 1985 р.), Греція (з 1990 р.), Македонія (з 1991 р.), Киргизстан (з 1992 р.), Азербайджан (з 1992 р.), Словенія (з 1992 р.), Таджикистан (з 1993 р.), Бразилія (з 1994 р.), Сербія (з 2000 р.), Чорногорія (з 2006 р.) [11].

Окреме значення має Конвенція МОП про свідоцтва щодо кваліфікації рибалок № 125 [7], адже цей акт, по-перше, не переглядається Конвенцією № 188, і, по-друге, фактично становить конкуренцію із вищезгаданою Конвенцією МОП № 185 від 19 червня 2003 р., що може, як вже було зазначено, розповсюджуватися на усі види кваліфікаційних документів для морських працівників. Втім, Конвенція № 125 вступила в силу 15 липня 1969 р.; до неї станом на 2013 рік приєдналися 10 держав: Сьєрра-Леоне (з 1967 р.), Сенегал (з 1968 р.), Сирія (з 1969 р.), Бельгія (з 1969 р.), Франція (з 1970 р.), Панама (з 1970 р.), Бразилія (з 1970 р.), Тринідад і Тобаго (з 1972 р.), Джибуті (з 1978 р.) та Німеччина (з 1988 р.). Фактичне припинення приєднання держав до Конвенції № 125 у 90-ті роки ХХ ст. можна частково пояснити її певною конкуренцією із більш поширеною Конвенцією МОП № 185, що сьогодні охоплює 24 держави, зокрема Росію та Молдову (Україна у конвенціях №№ 125 або 185 участі не бере) [11].

Загальний аналіз наведених ратифікацій свідчить про їх репрезентативний характер; адже приєднання до Конвенцій №№ 113, 114, 125, 126 держав, які не мають риболовного флоту під національним прапором, має характер виключення; до цих конвенцій приєдналися окремі розвинуті держави, пострадянські держави та низка держав, що розвиваються. Водночас важко стверджувати, що ці акти дозволили створити універсальну та глобальну модель регулювання праці у рибальському секторі.

Спробу запровадження такої моделі можна побачити у схваленні Конвенції МОП про працю в рибальському секторі № 188 від 14 червня 2007 р. Процедура приєднання, денонсації та перегляду Конвенції № 188 є аналогічними до установлених у Конвенціях №№ 112, 113, 114, 125, 126; втім, відмінність полягає у порядку її вступу в силу. За ч. 2 ст. 48 Конвенції № 188 вона набуває чинності через 12 місяців після дати реєстрації Генеральним директором документів про ратифікацію від десяти держав МОП, вісім із яких є прибережними державами.

Надалі, як і інші конвенції МОП, ця Конвенція набуватиме чинності для кожної держави МОП через 12 місяців після дати реєстрації її документа про ратифікацію [5]. Першою до Конвенції № 188 приєдналася (як вже зазначалося) Боснія і Герцеговина — 4 лютого 2010 р.; потім до цього акту приєднались Аргентина (15 вересня 2011 р.), Марокко (16 травня 2013 р.) та Південно-Африканська Республіка (20 червня 2013 р.) [11]. Усі ці держави є прибережними, три останні розповсюджують свій прапор на потужний рибальський флот та мають у власних морських виключних економічних зонах рибні запаси глобального значення. Таке поживлення процесів приєднання до Конвенції МОП № 188 дозволяє оптимістично дивитись на перспективу її вступу в силу протягом найближчих 3 — 5 років.

Висновки. Питання праці у риболовному секторі сьогодні на міжнародному рівні є врегульованим у конвенціях Міжнародної організації праці. Ці конвенції можуть мати характер основоположних, директивних та технічних; серед технічних конвенцій МОП значення для рибальства мають ті, що регулюють працю у морському секторі. Низка технічних «морських» конвенцій МОП не розповсюджується на риболовний сектор (№№ 22, 73, 91, 92, 145, 146) або розповсюджується із обмеженнями (№ 55, 71). Водночас значна кількість технічних морських конвенцій МОП розповсюджується на риболовний сектор за умовчанням (№№ 7, 8, 53, 56, 74, 133) або може розповсюджуватися на

риболовний сектор за попереднім рішенням держави або/разом із організаціями роботодавців та робітників (№№ 163, 165, 166, 185) або може розповсюджуватися на такі відносини рішенням *ad hoc* (№№ 68, 69, 108, 134, 180, 185). У 50-60 роках ХХ ст. під егідою МОП було схвалено низку технічних «риболовних» конвенцій (№№ 112, 113, 114, 125, 126), більшість з яких, крім № 125, сьогодні переглянуто Конвенцією МОП про працю в рибальському секторі № 188 від 14 червня 2007 р.

Відносно низькій рівень участі держав у технічних «риболовних» конвенціях не заважає їх застосуванню значною кількістю держав, що мають під власним прапором риболовний флот та приєдналися до цих актів МОП. Існує реальна перспектива вступу в силу Конвенції МОП № 188 протягом найближчих років. Україна, як правонаступниця Української РСР, сьогодні бере участь у Конвенції МОП про медичний огляд рибалок № 113 та у Конвенції МОП про приміщення для екіпажу на борту риболовних суден № 126. Перспективи приєднання України до Конвенції МОП № 188 та імплементації її приписів у національне законодавство мають стати підґрунтям для окремих наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бекашев Д.К. Основные положения Конвенции МОТ о труде в рыболовном секторе и совершенствование законодательства РФ / Д.К. Бекашев // Рыбное хозяйство. – 2007. – № 4. – С. 22 – 26.
2. Бекашев К.А. Этапы подготовки и принятия конвенции и рекомендации по труду в рыболовном секторе / К.А. Бекашев // Рыбное хозяйство. – 2007. – № 4. – С. 19 – 21.
3. Конвенція МОП про медичний огляд рибалок № 113 від 19 червня 1959 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/DocLib/Forms/conventions.aspx>
4. Конвенція МОП про мінімальний вік рибалок, що приймаються на роботу № 112 від 19 червня 1959 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_118
5. Конвенція МОП про працю в рибальському секторі № 188 від 14 червня 2007 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/DocLib/Forms/conventions.aspx>
6. Конвенція МОП про приміщення для екіпажу на борту риболовних суден № 126 від 21 червня 1966 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ilo.org.ua/DocLib/Forms/conventions.aspx>
7. Конвенція МОП про свідоцтва щодо кваліфікації рибалок № 125 від 21 червня 1966 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/DocLib/Forms/conventions.aspx>
8. Конвенція МОП про трудові договори рибалок № 114 від 19 червня 1959 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/DocLib/Forms/conventions.aspx>
9. Конвенція МОП, що переглядає Конвенцію 1958 року про національні посвідчення особи моряків № 185 від 19 червня 2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org.ua/DocLib/Forms/conventions.aspx>
10. Романов Е.А. Новые международные нормы труда в рыболовном секторе / Е.А. Романов // Рыбное хозяйство. – 2004. – № 3. – С. 70.
11. NORMLEX: Information System on International Labour Standards. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:1:0::NO>